

6. Шихата И. Взятка как рента за монопольное положение чиновников / И. Шихата // Чистые руки: Будущее без коррупции. – 1999. – № 1. – С. 32-36.
7. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. І.О. Ревак. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 220 с.
8. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): міжнародний документ від 27.01.1999 № ETS173 // Відомості Верховної Ради. – 2007. – № 47-48. – С. 2028.
9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: міжнародний документ від 31.10.2003 (ратифікована Законом України від 18 жовтня 2006 року № 251-V) // Відомості Верховної Ради. – 2007. – № 49. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4rada.gov.ua
10. Закон України «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовт. 1995 р. № 356/95-ВР // Відомості Верховної ради України. – 1995. – №34. – Ст. 266.
11. Тінков А. Л. Правові засади запобігання політичній корупції в органах державної влади України / А. Л. Тінков // Актуальні проблеми державного управління. – 2012. – № 1 (41). – С. 341-348.
12. Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009 № 1506-VI [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1506-17>
13. Антикорупційні заходи в Україні після Революції Гідності: Ключові законодавчі аспекти, 2016. / ред. Ф. Флурі та В. Бадріа. – К.: Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння, 2016. – 224 с.
14. Національна система доброчесності. Україна – 2015 / Д. Ковриженко, О. Чебаненко, Е. Мак-Девітт. – К.: Transparency International Україна, 2015. – 224 с.
15. Аналіз практики правозастосування у справах, пов'язаних із корупцією. Результати громадського дослідження / упоряд. Ю.Стасюк. – Львів: ІПЦ «Наше право», 2013. – 92 с.
16. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. Ред. від 01.08.2016 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>
17. Антикорупційна політика в Україні: доповідь від платформи громадянського суспільства / О. Хмара, А. Волошина [Електронний ресурс] // Платформа Україна-ЄС, 2-е засідання, 11 лютого 2016 р., Брюссель. – Режим доступу: http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/csp-ua-anticorruption-report_ukr.pdf
18. Альтернативний звіт з оцінки ефективності державної антикорупційної політики: [резюме дослідження] / Р. Рябошапка, А. Кухарук, М. Хавронюк, М. Хмара; Укл.: А. Волошина. – К.: Transparency International Ukraine, 2015. – 16 с.

УДК 329.12 + 329.11 (477)

Печеранський І.П.

Київський національний університет
культури і мистецтв

КРИТИКА НЕОЛІБЕРАЛЬНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ МОДЕЛІ ТА НЕОКОНСЕРВАТИВНА ПЕРСПЕКТИВА УКРАЇНИ У ХХІ СТОЛІТТІ

Піддається критиці неоліберальна політична модель, розглядається криза, яку вона переживає на початку ХХІ століття. Показано, що дух нетерпимості та ортодоксії, вплив якого сьогодні відчувається в Європі, з'являється в результаті домінування «ринкового фундаменталізму» та транснаціональної політики неолібералізму, доктрина якого (вашингтонський консенсус) ґрунтується на секулярному юридизмові та некласичній релігійності, грошовому феодализмові, секулярно-гедоністичній моделі життя, гностичній моделі знання, раціонально-науковому натуралізмі та юснатуралізмі. Доводиться, що неолібералізм по-українськи, який утворився в результаті застосування цих принципів до пострадянських українських реалій, привів до влади олігархічно-капіталістичний клас, що знаходиться у консолідованій зв'язці з пострадянською бюрократією. У зв'язку з цим стверджується, що для України на сучасному етапі становлення її державності неоліберальний консенсус є неприродним і фатальним, таким, що руйнує її «цивілізаційний образ», тоді як новий, переважно комунітаристський, формат ідеологічного консенсусу, дозволяє розкрити потенціал неоконсерватизму як ідеології розвитку української держави та нації у новому тисячолітті.

Ключові слова: неолібералізм, неоконсерватизм, Вашингтонський консенсус, комунітаризм, секулярний юридизм і юснатуралізм, некласична релігійність, ринковий фундаменталізм.

Печеранский И.П.

КРИТИКА НЕОЛИБЕРАЛЬНОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ И НЕОКОНСЕРВАТИВНАЯ ПЕРСПЕКТИВА УКРАИНЫ В XXI ВЕКЕ

Критически рассматривается неолиберальная политическая модель и ее кризис в начале XXI века. Показано, что дух нетерпимости и ортодоксии, влияние которого сегодня ощущается в Европе, появляется в результате доминирования «рыночного фундаментализма» и транснациональной политики неолиберализма, доктрина которого (вашингтонский консенсус) основывается на секулярном юрицизме и неклассической религиозности, денежном феодализме, секулярно-гедонистической модели жизни, гностической модели знания, рационально-научном натурализме и юснатурализме. Доказывается, что неолиберализм по-украински, который образовался вследствие применения этих принципов к постсоветским украинским реалиям, привел к власти олигархический капиталистический класс, который находится в консолидированной связке с постсоветской бюрократией. В связи с этим утверждается, что для Украины на современном этапе становления ее государственности неолиберальный консенсус является неестественным и фатальным, разрушающим ее «цивилизационный образ», тогда как новый, преимущественно коммунитаристский, формат идеологического консенсуса позволяет раскрыть потенциал неоконсерватизма как идеологии развития украинского государства и нации в новом тысячелетии.

Ключевые слова: неолиберализм, неоконсерватизм, Вашингтонский консенсус, коммунитаризм, секулярный юрицизм и юснатурализм, неклассическая религиозность, рыночный фундаментализм.

Pecheranskyi I.

CRITICS OF NEOLIBERAL POLITICAL MODEL AND NEOCONSERVATIVE PERSPECTIVE OF UKRAINE IN THE XXI CENTURY

The article is devoted to the critics of a neoliberal political model and also the very crisis which it endures at the beginning of the XXI century. It shows that the spirit of intolerance and orthodoxy and the influence of which is perceived in Europe nowadays, appears in the result of the domination of «market fundamentalism» and the transnational policy of neoliberalism, the doctrine of which (Washington consensus) is based on the secular juridism and non-classical religiosity, money feudalism, secular-hedonic model, gnostic model of knowledge, rational-scientific naturalism and jurinaturalism. At the article is proved that the Ukrainian neoliberalism which had been formed as the result of using these principles before post-soviet Ukrainian realities, had led to the power an oligarchic-capitalist class which is in the consolidated connection with the post-soviet bureaucracy. Because of this is proved that for Ukraine on the present stage of its statehood of neoliberal consensus is unnatural and fatal and it smashes its «civilizational image» though the new one, mainly communitaristic, format of the ideological consensus let open the potential of neoconservatism like the ideology of Ukrainian statehood and nation development in the new millennium.

Keywords: neoliberalism, neoconservatism, Washington consensus, communitarianism, secular juridism, jurinaturalism, non-classical religiosity, market fundamentalism.

Починаючи розмірковувати над актуальністю теми, над тим, під яким кутом зору її представити, відразу спадає на думку одна цікава, і без перебільшення показово-інтелектуальна, подія, що сталася зовсім недавно. Йдеться про дискусію, яка відбулася між архієпископом Праги Домініком Дукою та політиком, філософом і професором Ягеллонського університету, а нині послом Європарламенту Річардом

Легутко 21 вересня цього року у Празі. Дискутуючи навколо теми «Кінець Європи? Криза, виклики та рішення», її учасники висловити думки, інтенції яких мали між собою багато спільного. Приміром, архієпископ Дука, наголошуючи на необхідності бунту чесних і порядних людей як на головній умові реформування Євросоюзу, сприймає його як вимушену відповідь на виклик, що існує у формі неповаги з боку бюрократичних інституцій ЄС по відно-

шенню до суверенітету та автономії окремих держав. Його колега по дебатам, будучи членом партії «Право і справедливість» (найбільшої партії правого спрямування, що зосередила на сьогоднішній день майже всю повноту влади в своїх руках у Польщі), заявив, що ЄС, у межах якого сьогодні панує дух нетерпимості та «ортодоксії», який має багато спільного з комуністичним режимом.

Та спільна інтенція, що пролунала з уст авторитетних європейців, має у своїй основі стурбованість, яка напряму пов'язана з реалізацією проекту під назвою «тоталітарна Європа». Активізуючи «посттериторіальну» політику, яка направлена на реалізацію «інформаційної» та «глобальної» економіки нового типу, Брюссель такими своїми діями ставить під сумнів Вестфальську систему національних держав, що ґрунтується на принципах суверенітету та цілісності території. Національна система трудових відносин знаходиться перед серйозним викликом – процесом глобалізації, що набирає обертів у тій же Європі, оскільки транснаціональні корпорації, лобіювання інтересів яких, як це не дивно, виступає необхідною умовою коректної реалізації функцій Європейської комісії, органічно «вплетені» та продуктивно функціонують на плідному наднаціональному ґрунті ЄС, враховуючи пріоритетність європейського законодавства перед національним [1].

Усвідомлюючи небезпеку «ринкового фундаменталізму», центральна ідея якого полягає у тому, що «ринок», тобто сукупність індивідуальних відносин і взаємодій, самостійно створює необхідний порядок (сприятливою основою розвитку такої тенденції є ліберальна традиція конституціоналізму: Євросоюз спирається на свій юридичний порядок, пріоритетний стосовно національного права), та аналізуючи політичну сутність глобалізації, Т. Лоуї визначає її як «новий феодалізм, втеча від громадянства до кріпосної праці та споживання, що залежить від корпоративного лорду» [2, р. 145].

Чи можна у цьому вбачати одну з основних ознак найсерйознішої в історії ЄС кризи, свідками якої ми є зараз? Безумовно. Більше того, криза ця тісно пов'язана з сучасною ліберально-політичною моделлю, яка ґрунтується на ряді фундаментальних для неоліберального дискурсу принципів і теорій, що є невід'ємними (сутнісними) складовими останнього.

Враховуючи це, метою статті є аналіз специфіки та принципів неолібералізму в

світлі специфіки євроінтеграційних прагнень України. Ця мета реалізується в таких завданнях: по-перше, виокремлення та розгляд неолібералізму як політико-філософської доктрини та дискурсивного комплексу, по-друге, діагностика стрижневих векторів неоліберального дискурсу, які є важелями трансформації його у примусовий соціально-правовий та соціогуманітарний режим, і, по-третє, акцентування уваги на несвоечасності та навіть згубності втілення неоліберального проекту в Україні, з виходом на «постліберальну» перспективу та «комунітаристський консенсус», у межах якого, враховуючи неотрадиціоналізм, має місце становлення українського неоконсерватизму як ідеології розвитку, що відповідає логіці національного державотворення.

Відштовхуючись від розуміння «дискурсивного комплексу» як такого утворення, що вміщує авторитетні тексти, центральні концепти, стратегії та постулати [3, с. 14-15], ми розуміємо, що неолібералізм як ідеологічна та політико-філософська доктрина спирається на побудову такої моделі політичного світу, яка б дала змогу розглядати цю доктрину в якості універсального засобу легітимації економічного порядку та політичних інститутів. І тут варто наголосити не стільки на трактовці неолібералізму як на результаті інтеграції ліберальної класичної доктрини з ідеями соціальної справедливості та соціал-демократичними поглядами (поява «соціал-лібералізму»), скільки на баченні його в ролі політичного курсу, що направлений на денационалізацію економіки, підтримку крупного капіталу, скорочення бюджетних витрат на соціальні програми тощо (як приклад, тетчеризм і рейганоміка). А звідси один крок до конституювання політичної ідеології та політичної стратегії, яка спрямована на утвердження панування транснаціональних корпорацій, що знаходить своє відображення у політичній доктрині під назвою «неоліберальний» або «Вашингтонський» консенсус.

Неоліберальна модель світу, що ґрунтується на втручанні розвинених держав в економічні й політичні процеси «нерозвинених» (до яких віднесемо Україну) під виглядом допомоги завершення переходу їх до нового рівня ринкових цінностей та відносин, сприяє формуванню особливого дискурсу, економічної політики та платформи легітимації. Ця легітимація дозволяє виносити за межі критики такі вади сучасної капіталістичної світосистеми, як соціальна нерівність, культурно-ціннісний монізм, етика соціал-

дарвінізму, керована демократія, необмежений політичний вплив великого капіталу, міфи цивілізаційної привілейованості, вибірковий підхід до декларованого захисту прав і свобод. А звідси практичні наслідки їх негативного впливу на суспільство – комерціалізація духовної та соціальної сфери українського суспільства, збільшення відносної та абсолютної бідності, різке зростання соціально-економічної та правової нерівності на рівні держави, соціальних груп та індивідів, разюча відмінність у доступі до владних, інформаційних і матеріальних ресурсів, зростаюча «цифрова» нерівність, концентрація влади в окремих руках за умови відсутності демократичної відповідальності, поява та посилення економічної влади транснаціональних корпорацій, що сильно впливають на економіку «нерозвинених» країн [4, с. 4; 5, с. 26-27].

Ліберальна ідеологія та її соціально-політична концепція сьогодні переживає системну кризу, яка багато в чому зумовлена трансформацією лібералізму в безальтернативний та універсальний проект, що й визначає статус неолібералізму як глобального проекту, який виходить за межі політичного виміру, набуваючи *інтегрального характеру* (охоплює політико-економічні інтереси та домінуючу в суспільстві ідентичність). Упродовж ХХ століття відбувся перехід від «лібералізму з маленької літери» [6, с. 98-99], базові ідеї якого поділяли також соціалісти та консерватори, адже він був консенсусом моральним (уявлення про соціальну державу ґрунтуються на загальному визнанні цінностей свободи, самореалізації, солідарності та інших цінностей, які характерні для гуманістичної світської моралі), до неолібералізму в якості глобального проекту у його економіко-правничому, соціально-гуманітарному та, за словами М. Фуко, біополітичному вимірах.

Під час «глобалізації» ліберальної ідеології та універсалізації цивілізаційних імперативів західного світу владні еліти використовували *методи секулярно-раціональної перебудови* традиційної релігійності, що отримало серед іншого назву «революції свідомості». Охопивши простір соціального знання та увібравши в себе інші теорії на правах підсистем, змінивши останні до непізнаваності, неолібералізм перетворився на світовий «хрестовий похід капіталу», на «капіталістичну (ліберальну) світосистему» (КСС), які досить часто сучасні критики позначають терміном «ліберальний режим»,

що чітко відрізняється від комуністичного режиму тим, що поширюється не на окрему частину світу, а на цілий світ.

Місце класичної релігії займає *нова міфологія секулярності*, яка у політико-економічному вимірі супроводжується, по-перше, зміщенням акценту з вільного обміну на принцип вільної конкуренції, де конкуренція розуміється як мистецтво управління у площині ринкової економіки, по-друге, появою моделі «держави-менеджера», яка проводить політику методами комерціалізації та монетизації у всіх сферах суспільного життя, по-третє, використанням моделі «шокової терапії», по-четверте, активізацією процесу де-суверенізації, космополітизації й інтеграції національної держави в транснаціональну політичну кооперацію, по-п'яте, інтерпретацією демократії крізь призму політичного маркетингу, де демократичні цінності тлумачаться в ролі політичного товару. Зазначені політико-економічні параметри *секулярного лібералізму* відроджують владу нової економічної еліти, або, як зазначає Д. Гарві, «влади вузької групи людей, що становлять капіталістичний клас» [7, с. 52-54], під проводом якої відбувалося «саморозширення» (selfexpansion) капіталізму та легітимація теорії «розвитку навздогін», що чітко поділяє всі країни на «цивілізованих» лідерів і аутсайдерів («третій світ», до якого після 1989 року приєднався колишній «другий»). При цьому, країни-аутсайдери, намагаючись долучитися до клубу «цивілізованих», повинні ламати норми та правила свого життя, економіку, моральну та правову сфери, відповідно до тих умов, які диктуються для них лідерами (для «постреволюційної» України – США, ЄС, МВФ, Світовий банк, ЄБРР тощо).

Цей колоніалістський міф, який тісно пов'язаний із вказаною теорією модернізації, у поєднанні з явними моноорієнтованими формами глобалізації, призводить до появи *«катастрофічного капіталізму»*, специфіку якого, на прикладі сучасної Німеччини та її уміння використовувати економічну кризу, досить виразно розкрив С. Хефер: «де Гітлеру не вдалося підкорити Європу військовим шляхом, сучасним німцям вдалося за рахунок торгівлі й фінансової дисципліни. Ласкаво просимо до Четвертого Рейху!» [8].

Деклерикалізація підсилюється *просвітницьким метаюридизмом*. У своїй праці «De jure belli ac pacis libri tres» («Три книги про війну та мир») Г. Гроцій, ототожнюючи «природний закон» («lex naturale») з самою

природою людини, наголошує на тому, що навіть якби Бога та його законів не існувало, ідея природного права так чи інакше залишалась б істиною. Розриваючи у такий спосіб право та релігію, він закладає підвалини метаюридизму як теоретичного фундаменту ліберальної ідеології та політики впродовж трьох століть. Концепції природного права Т. Гоббса, Дж. Локка, Г. Ляйбница та І. Канта лише підтвердили ідею «натуральності» права, його неісторичний та позаситуативний характер, завдяки якому поняття «природне право» набуває метафізичного статусу в філософії, а згодом і в політиці. І тут важливо мати на увазі, що онтологізація права перетворює його на дещо більше ніж статтю закону, піднімаючи до рівня філософської категорії, яка містить потенціал до саморозвитку. Так виникає *секулярний юридизм* (що близький за значенням до «юридизму» в католицизмі), *раціоналізм та інституціоналізм*, на ґрунті яких правознавство переходить у нормологію, тобто вчення про норми [9, с. 28], що доповнює метафізику права як інструмент індоктринації в межах ліберальної філософії, яка, спираючись на власний символічний ресурс, здійснює певне «розчеплення» християнського дискурсу, а разом із ним феномена традиції та моралі.

Деструктивний потенціал такої ліберально-революційної методології, яка згодом перетворилася на неоліберальну концепцію глобалізації, вже наприкінці XVIII ст. розгледіли Е. Берк та І. Бентам. Обоє їх об'єднувала критична інтенція, яка мала виразно-викривальний характер справжньої суті «природних прав», що їх останній називав не інакше, як «анархічними софізмами», а автор «Reflections on the Revolution in France» (1790) порівнював з абстрактними універсальними принципами, які поза традицією та реальною суспільною практикою перетворюються або на фікцію, або на інструмент не менш витонченої диктатури, що криється вже не одне століття під маскою, як колоніалізму, так і неокolonіалізму. Схожим чином у XX столітті міркував К. Шмітт, який заперечував універсалізм та онтологічну первинність права, наголошуючи, що жоден вид права не виникає інакше як в результаті силового порушення попереднього правового консенсусу, який утворився внаслідок функціонування певних суспільних відносин.

Аргументи економічного матеріалізму в межах філософії марксизму завдали знищувального удару по *юснатуралістич-*

ній концепції, наслідуючи таким чином традицію «історичної школи права», однак у XX ст. вона отримала друге життя завдяки «Декларації прав людини», яка була прийнята у 1948 році. Це лише поглибило процес дехристиянізації Заходу, який, будучи підтриманий сакралізацією протестантської етики та постулатами абстрактно-аксіоматичної антропології лібералізму (домінування моделей «нерелігійної людини», «людини чуттєвої», «людини моральної», «людини економічної» та «людини як співтворця Бога» [10, с. 17]), обґрунтовує *некласичну (секулярну) релігійність*. Відповідно до останньої, можна стверджувати, що протестантський «свідійник... паралельно проекту створення на землі універсального простору спасіння, Universum Christianum... створює власний амбіційний глобальний проект – побудова вселенського Pax Oeconómica» [11].

Що це за «вселенський Pax Oeconómica», і яке відношення він має до неолібералізму, виразно демонструє П. Тренор, коли викриває аморалізм і цинічність неоліберальних реформ. Тотальність ринку доповнює у цьому випадку «бажання підсилити і розширити ринок через зростання чисельності, частоти, повторюваності і формалізації транзакцій. Кінцева (і недосяжна) мета неолібералізму – це всесвіт, де будь-яка дія будь-якої істоти є ринковою транзакцією, здійснюваною в конкуренції з іншою істотою...» [12].

Цей Novus Ordo («новий порядок») у світовому масштабі розвивається лише за підтримки того, що Г. Блум називає «американською релігією», яка є не християнською, принаймні у європейському її розумінні, а гностичною: «Американська релігія не вірить і не покладається, вона – знає, хоче завжди хоче знати ще більше. Американська релігія маніфестує себе як жага до інформації» [13]. І ця жага у XXI ст. є нічим іншим як реактуалізацією та раціоналізацією *гностичної картини світу* на протигагу християнській егалітарності. Тривалий вплив цієї картини світу на ліберальну аксіологію, чітко визначив межі її функціонування, адже вона досі перебуває між двома ідеями – ідеєю умоглядного «суспільного договору» (на базі вчення про природне право) та принципом виживання сильнішого («*homo homini lupus est*»).

Секулярний неогностицизм у зв'язку неомальтузіанством збільшують можливості «влади-економіки», яку сьогодні тісно пов'язують з *грошовим феодализмом як*

формою радикалізації капіталізму, з ультракапіталізмом (така влада трансформувалася у ХХ ст. й набула остаточного вигляду у формі Бреттон-Вудської системи, відповідно до якої вся всесвітня грошова система реалізується лише одним інститутом – Федеральною резервною системою США, що постає світовим емісійним центром). Гностично-елітарні епістемі за підтримки такого ультракапіталізму перетворюють ліберальну владу з феномена ідеологічного на дисциплінарний, де за гаслами про відкритість та соціальну справедливість приховуються жорсткі стандарти, завдяки яким так звана ліберальна інтелігенція (еліта) експлуатує тему нерівності, вигадуючи власну систему табу, маючи ексклюзивне право визначати культурні стандарти, особливо для східноєвропейських країн, які стали, чи ще прагнуть стати членами «корпоративного лорду».

Виходячи з усього вищезазначеного, що можна сказати про специфіку українського неолібералізму? Чи відповідає він національним інтересам та цінностям нашої держави? Чи, скоріш, майбутнє України пов'язане з іншою ідеологічною перспективою, і якщо так, то з якою?

Перше, і тут хотілося б погодитися з В. Ішенком, беручи до уваги специфіку «капіталістичної світ-системи», що український неолібералізм варто віднести до периферійного рівня. Особливість неолібералізації по-українськи полягала не у відміні пострадянського бюрократизму і централізму, а у тому, що представники останнього, попри ідеологічну міфологію «вільного ринку» та «чесної конкуренції», зазнали суттєвих метаморфоз у напрямку інтеграції до світового домінуючого класу (центру) та явного переходу від радянської номенклатури до встановлення влади олігархічно-капіталістичного класу, що перебуває у тісній зв'язці з пострадянською бюрократією [14]. У такий спосіб, на рівні периферії КСС, про яку писав І. Валлерстайн, відчувається тиск і вплив глобального капіталізму, а ідея національного розвитку залишається ілюзією, коли за розвиток країни відповідаємо не ми і не національна еліта (яка і досі в Україні не при владі), а численні «позичальники», «кредитори», «сторонні міжнародні радники», діяльність яких, під промовистим гаслом «повернення до світового співтовариства та загальнолюдських цінностей», насправді чітко штовхає країну до «лімітрофу Європи».

Про який захист національних інтересів може йти мова, коли почавши трансформацію економіки на засадах неолібералізму, Україна завчасно себе прирекла на невдачу. «Звівши, – наголошує І. Кукурудза, – весь зміст реформ до роздержавлення і приватизації власності та лібералізації управління економікою, реформатори створили ситуацію, при якій первісна економічна свобода для всіх суб'єктів господарювання дуже швидко перетворилася в реальну економічну владу для небагатьох, в монополію владних економічних угруповань, а в кінцевому рахунку – в загальну групову анархію і державне беззладдя. В умовах зруйнованих державних інститутів неоліберальна модель ринкової трансформації економіки стала зручним способом перерозподілу національного багатства [курсив наш – І.П.], створеного попередніми поколіннями, в інтересах самих же реформаторів у центрі і на місцях» [15, с. 12]. Подібна ситуація викликає спротив не лише серед консервативних кіл, але й серед звичайних громадян, які керуються здоровим глуздом і національним чуттям спорідненості зі своєю державою, які переконані у тому, що закони ринку не є моральними й соціальними істинами в останній інстанції. Це обурення чітко висловив у своєму запитанні М. Сендел: «Чи хочемо ми бути суспільством, в якому все продається та купується?» [16, с. 219].

Пригадуючи думку Е. Берка, який говорив, що чесний реформатор не може розглядати свою країну як чистий аркуш паперу, ми переконані, що одним із нагальних завдань сучасної української політики є заперечення погляду на Україну як на полігон апробування технологій домодернізації в процесі гео економічної експансії Заходу (В. Нікітенко). У свою чергу, це передбачає не легковажне навернення до євразійства та його неоімперських проєктів, а активну заміну сучасних «європоцентристських пристрастей», під якими приховується витіснення та занепад реального сектору економіки, зростання фіктивного (спекулятивного) капіталу, орієнтованого на отримання прибутку від зміни цін, на ірраціональне споживання (шоу-бізнес, маскультура, супермаркети), культура безвідповідальності, криза цінностей та принципів трудової етики і т.п. [17, с. 5-6], на «національний альтернативізм», що ґрунтується на системному традиціоналізмі та критичному та творчому (не архаїчному та реакційному) консерватизмі.

Головною особливістю українського неолібералізму є його гібридний і неприродний для української нації характер, який обумовлений зрозумілим прагненням світової неоліберальної влади стимулювати розвиток у країні не державницької еліти, а «національного олігархату», по суті, закріпити власну легітимність. Основна небезпека, за визначенням Н. Хомського, полягає у дискримінаційному та експлуатаційному спрямуванні неоліберального дискурсу, коли національні інтереси приносяться в жертву транснаціональним корпоративним інтересам, тоді як за кластерами «гуманітарної інтервенції», «справедливої війни», «захисту прав людини», «боротьби за демократію» та ін. приховується нова версія старого імперіалізму [18, р. 13].

Щоб ми там не говорили, але в контексті подій останніх років, гра навколо власної геополітичної стратегії, коли євроатлантизм намагаються компенсувати євразійством, ніби дотримуючись паритету, зіграла злий жарт з Україною, що лише підтвердило антинаціональний зміст цього «недолугого» балансування [19, с. 78-79]. Саме тому в інтересах власної цивілізаційної безпеки, наша країна, повинна, спираючись на тверезе та збалансоване відчуття історії, його культурну оцінку (до кінця XVIII ст. вона була самотнім суб'єктом історії Європи), не на «музейний» і правий, а на неотрадиціоналізм, бо історична проблемність та інфільтрація ліберальної ідеології підштовхують здорові консервативні сили до виходу за межі морально-мертвого «ліберального консенсусу» до руху назустріч новим лівим ідеям, виробити адекватну національним інтересам ідеологічну стратегію, яка б спиралася на цінності орієнтації, що дозволили зламати стереотипи «новоросії» чи «прифронтової» держави як результату застосування тоталітарних технологій менеджменту.

Тому, міркуючи над політико-ідеологічними перспективами України на початку XXI століття в контексті тих, без перебільшення цивілізаційних і доленосних, викликів, які стоять перед нею сьогодні, потрібно усвідомити вагомість ідейно-політичного «дрейфу» в бік постліберальної та постсекулярної перспективи. Остання чітко акцентує увагу на нагальності трансформації українського неолібералізму, що постає вагомим фактором трансформації українського політичного процесу, у напрямку відкритості та кооперації з українським консерватизмом, з метою протидії наростаючому

впливові неокolonіалістських та ультраправих тенденцій у сучасному суспільстві.

Це не просте питання, яке потребує створення *спільного майданчику*, в межах якого, на засадах неотрадиціоналізму (коли традиція тлумачиться як відкрита структура, що відрізняється від закритих інституційних структур) та комунітаризму, консерватизм перестане знаходитись у фарватері влади та, порівняно з неолібералізмом, позначатися у ролі «філософії несвободи». Ми переконані, що морально-ціннісне оновлення «ліберального консенсусу», де консервативні інтереси української нації відіграватимуть одну з ключових ролей, на початку третього століття можливе завдяки такій «метаідеології» як *комунітаризм*. Серед основних принципів останнього – телеологічне розуміння особистості, політики та держави; братство або співтовариство виступає джерелом справедливості; індивід є частиною спільноти та суспільства, і тому проблеми одного можна вирішити як частину загальних проблем (неможливість соціального егоїзму); етика відповідальності у зв'язку з деліберативною демократією; скептичне ставлення до вільної індивідуальності як джерела моральності; заперечення негативної свободи на користь позитивної як здатності адекватно розпізнавати найбільш важливі цілі; погляд на особистість як на частину більш масштабних наративів (традиції, історії суспільства, держави, релігії і т.п.) тощо [20, с. 157-160].

«Суспільна та публічна філософія, що відповідає XXI століттю, – зазначає К. Леш, – повинна буде більше спиратися на співтовариство, аніж на право приватного рішення. Вона повинна буде зробити наголос швидше на відповідальності, ніж на правах. Вона повинна буде знайти краще вираження для співтовариства, ніж держава загального блага. Вона повинна обмежити сферу ринку та владу корпорацій, не підставляючи на їх місце централізовану державну бюрократію» [21, с. 93].

Висновки. Отже, сформулювавши і розглянувши основні «апорії» неолібералізму (секулярний юридизм і некласична релігійність, грошовий феодалізм та секулярно-гедоністична модель життя, гностична модель знання та раціонально-науковий натуралізм, юснатуралізм), які спричинили його кризу на рубежі XX-XXI століть, а також усвідомлюючи, що державно-адміністративний соціалізм і праворадикальний націоналізм не здатні вирішити тих завдань, які стоять сьогодні перед Україною, ми вважає-

мо, що альтернативним державотворчим ідеологічним вектором у цих умовах може бути консерватизм. І, звісно ж, не ностальгічний та антикварний його варіант, а творчий та критичний, що здатний оживитись і зміцнитися в межах «комунітаристського консенсусу», опонуючи неолібералізму.

Саме комунітаризм, який виступає спільною метаідеологічною платформою в Україні, що здатна об'єднати соціалістичні, консервативні та навіть ліберальні ідеї, по суті, уможливорює погляд на неоконсерватизм як на ідеологію розвитку української держави та нації. Комунітаризм є тим ідеологічним «горнилом», в межах якого консерватизм проходить очищення від архаїзмів і модернізується, прагнучи відповідати викликам часу. Йдеться про ідею соціально-відповідального бізнесу (економічний неоконсерватизм), про відновлення зруйнованого механізму зворотного зв'язку між владою та народом, елітою та масами; створення умов для становлення національної еліти України; досягнення національної згоди; подолання олігархомії як неолібералізму по-українськи; розробка стратегії подолання маргіналізації та комплексу меншовартості; реалізація принципів соціальної справедливості та захист державного суверенітету країни; «етизація» образу держави, який залежить від поєднання легітимності та громадської моралі, закорінених у християнській релігії тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колупаева Ю.В. Лоббирование интересов транснациональных корпораций в Евросоюзе / Ю.В. Колупаева // Известия Российского государственного педагогического университета им. И.А. Герцена. – 2013. – №161. – С. 133-138.
2. Lowi T. Our Millenium: Political Science Confronts the Global Corporate Economy / T. Lowi // International Political Science Review. – 2001. – Vol. 22. – № 2. – P. 131-150.
3. Русакова О.Ф. Современная политическая философия: предмет, концепты, дискурс / О.Ф. Русакова. – Екатеринбург: ИД «Дискурс-Пи», 2012. – 400 с.
4. Щипков А.В. Либерализм и социал-консерватизм в современном идеологическом дискурсе: дисс. ... док. полит. наук: 23.00.03 / А.В. Щипков; МГУ им. М.В. Ломоносова. – М., 2016. – 412 с.
5. Хмелинин А.А. Неоліберальний дискурс / А.А. Хмелинин // Дискурс-Пи: научный журнал. – 2014. – №4 (17). – С. 25-28.
6. Валлерстайн И. После либерализма / И. Валлерстайн. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 296 с.
7. Харви Д. Краткая история неоліберализма. Актуальное прочтение / Д. Харви. – М.: Поколение, 2007. – 288 с.
8. Heffer S. Rise of the Fourth Reich, how Germany is using the financial crisis to conquer Europe / S. Heffer [Electronic Resource] // Daily Mail. – 2011. – 17th August. – Mode of access: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2026840/European-debt-summit-Germanyusing-financial-crisis-conquer-Europe.html>
9. Козлихин И. Ю. Юридический позитивизм и теория естественного права: конфликт или комплементарность? / И. Ю. Козлихин // Актуальные проблемы государства и права на рубеже веков: материалы конференции, посвященной 40-летию юрид. фак. ДВГУ. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1998. – Ч. 1. – С. 28-30.
10. Чернавский М. Ю. Либерализм и консерватизм: социально-философский анализ: дисс. ... док. филос. наук: 09.00.11 / М.Ю. Чернавский; МПГУ. – М., 2009. – 410 с.
11. Неклесса А. Неопознанная культура. На каком языке говорит будущее? / А. Неклесса [Электронный ресурс] // Интелрос: сайт. – Режим доступа: http://www.intelros.ru/subject/karta_bud/4969-aleksandr-neklessaneopoznannaya-kultura-na-kakom-yazyke-govorit-budushhee.html
12. Тренор П. Неоліберализм: происхождение, теория, определение / П. Тренор [Электронный ресурс] // Диалоги (Dialog). – 9 марта 2006 года. – Режим доступа: <http://dialogs.org.ua/ru/cross/page6043.html>
13. Bloom H. The American Religion: The Emergence of the Post-Christian Nation / H. Bloom; Second edition. – NY: Chu Hartley Publishers, 2006. – 305 p.
14. Іщенко В. Неолібералізм з українською специфікою? / В. Іщенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://commons.com.ua/neoliberalizm-z-ukrayinskoju-spetsifi/>
15. Кукурудза І.І. Фіаско неоліберальних перетворень в Україні / І.І. Кукурудза // Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки. – 2013. – №4 (256). – С. 11-21.
16. Сэндел М. Что нельзя купить за деньги. Моральные ограничения свободного рынка / М. Сэндел. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 320 с.
17. Лібералізм та модернізація (за матеріалами «круглого столу») // Економіка України. – 2011. – № 8. – С. 4-25.
18. Chomsky N. Profit over People – Neoliberalism and Global Order / N. Chomsky. – N.Y.: Seven Stories Press, 1999. – 288 p.
19. Деменко О. Українська геополітика ХХІ ст.: євразійство чи євроінтеграція? / О. Деменко // Людина і політика. – 2004. – №1. – С. 73-82.
20. Фишман Л.Г. Либеральный консенсус: дрейф от неоліберализма к комунітаризму? / Л.Г. Фишман // Полис. Политические исследования. – 2014. – № 4. – С. 152-165.
21. Лэш К. Восстание элит и предательство демократии / К. Лэш. – М.: «Логос», «Прогресс», 2002. – 224 с.